

MICHAEL HAUSER

TRUMP

JE NĚCO JAKO NEMESIS LIBERÁLNÍCH DEMOKRATŮ

O AUTOROVI

Michael Hauser (1972), český filozof, vysokoškolský pedagog a překladatel. — Po maturitě na gymnáziu byl krátce v noviciátu jezuitského řádu, vystudoval filosofii na FF UK - doktorát získal za dizertaci (posléze publikovanou) o T. W. Adornovi (2004). Působí ve Filozofickém ústavu Akademie věd v oddělení filosofie 20. století a přednáší na pedagogické a filozofické fakultě UK. Kromě Filozofického časopisu publikuje v Salonu (literární příloze Práva), A2 a Literárních novinách. Roku 2002 založil občanské sdružení *Socialistický kruh*. V roce 2006 byl jedním z iniciátorů výzvy *Jsmo občané!*, upozorňující na defekty demokracie v ČR. V březnu 2014 byl Poslaneckou sněmovnou PČR (na návrh Filozofického ústavu) zvolen do Rady České televize. — Hauserův zájem je rozdělen mezi historii levicového myšlení (jeho vývojové divergence i dialogy mezi jednotlivými větvemi) a fenomény související se současnou civilizační krizí, resp. otázky těmito fenomény otevírané (Hauser opakovaně přispěl k filozofické kritice postmodernity). Svými ideovými a metodologickými východisky navazuje na kritickou teorii frankfurtské školy (napsal monografii o Adornovi, přeložil jeho a Horkheimerovu *Dialektiku osvícenství*), post-marxismus (J. Lacan a žáci L. Althussera) a neo-marxismus (s M. Váňou přeložil knihu Slavojе Žižeka *Nepolapitelný subjekt*).
Díla: Adorno: moderna a negativita (2005); Prolegomena k filosofii současnosti (2007); Cesty z postmodernismu. Filozofická reflexe doby přechodu (2012).

ANOTACE

Rozhovor Přemysla Houdy s Michaelem Hauserem z 1. června 2017. Zde prrezentovaný rozhovor je rozšířenou verzí rozhovoru, který vyšel 7. října 2017 v Orientaci (příloze Lidových novin) a 22. října 2017 na webu České pozice.

V čem se liší demokracie a populismus?

V demokracii je vždy přítomen určitý prvek populismu, to je jasné. Už třeba jen proto, že demokracie obsahuje slovo démos, tedy lid a populus není nic jiného než latinský překlad řeckého démos. Populismus nepovažuji za nadávku, chápu ho – podobně jako Chantalle Mouffeová nebo Ernesto Laclau – za neutrální pojem. Začnu však poněkud zeširoka. Rozlišme nejprve liberalismus a demokracii, není to totéž. Dnes hovoříme a žijeme nikoliv v demokracii bez adjektiva, žijeme v liberální demokracii, v níž jsou přítomny jak liberalismus, tak demokracie. Zrovna tak dobře si ovšem lze představit liberalismus bez demokracie, stačí se podívat na Chile za Pinocheta, a to s legitimizací, že jde o obranu svobody trhu před demokracií, která svobodu trhu hodlá omezit – to je například jádro obhajoby Pinocheta od Milтона Friedmana; to ale jen na okraj. V demokracii, a to i té liberální, je zdrojem veškeré moci lid – stačí nahlédnout například do české ústavy. Rozplyne-li se však lid, nastává s železnou pravidelností krize legitimacy systému. Není pak totiž jasné, kdo je nositelem moci.

Asi byste řekl, že jste právě popsal současný stav krize liberální demokracie.

Ano, liberální demokracie se vyprazdňuje. A právě v době, kdy liberální demokracie prochází krizí legitimacy, sílí populismus. Populismus je, skoro bych řekl, pokusem o obnovu základů liberální demokracie v čase její krize – pokud tedy chápeme liberální demokracii nejen jako liberalismus se svobodou trhu a některými dalšími svobodami, ale také jako demokracii. A je v podstatě pochopitelným a oprávněným pokusem.

Liberální demokraté by tedy měli být populistům vděční.

Samozřejmě, měli by být pravicovým i levicovým populistům vděční za to, že je upozornili na přehlížené prvky a skupiny ve společnosti, což je dobře vidět u Trumpa, ale třeba i u Mélenchona; a také za to, že se snaží opět vytvořit lid, protože na pozici lidu je v současné liberální demokracii prázdno.

Co to znamená, že na pozici lidu je prázdno?

Že lid dnes neexistuje.

Jak to, že neexistuje? V liberální demokracii, která je demokracií zastupitelskou, lid promlouvá ve volbách.

Jenže, a tady bych nesouhlasil s Václavem Havlem, lid nejsou lidi. Havel hlásal, že žádný lid není, jsou jen lidé, ale takové chápání je krátkozraké.

Proč?

Protože lidi jsou pouze jednotlivá individua – jednotliví voliči, kteří nějak jednají a vyjadřují se, ale nejsou lidem, který je v demokracii jediným zdrojem moci. Populismus lze chápat i jako reakci na tento politický individualismus. Usiluje totiž o obnovu rousseauovského lidu jako společné vůle. A tento populistický požadavek je oprávněný.

Je lid trvalou entitou?

Není trvalou substancí. Neexistuje neustále. Dnešní krizi liberální demokracie však lze vysvětlit i tím, že liberální demokracie dlouho paralyzovala náběhy ke zviditelnění lidu.

Čím je tedy volební rituál, když ne zjevením lidu?

Dlouho byl blokováním vystoupení lidu. Lidé začali volby vnímat jako cosi, co ztratilo smysl: Odevzdej, milé individuum, hlas, a pak zase pár let mlč! Jenže populisté přišli a řekli: Ne! My chceme obnovit politický boj a ukázat, že ve volbách o něco opravdu jde.

Nebojíte se, až lid promluví? Možná je lepší vyprázdněný volební mechanismus, který nicméně garantuje stabilitu. Nemusíte se děsit extrémního výkyvu.

To je stejné, jako byste se mě ptal, jestli se bojím léta nebo zimy. Jedno prostě přichází po jaru a druhé následuje po podzimu. V dějinách to tak zatím vždy bylo, a jak se ukazuje, dějiny zdaleka neskončily.

Zníte, jako bychom měli cítit skoro až úlevu z příchodu populismu.

Slavoj Žižek nebo Ernesto Laclau píšou o tom, že když se na konci 90. let, možná i o něco dříve, objevili populisté ve Spojených státech, například Pat Buchanan, tak tehdejší levicoví liberálové opravdu pocítili cosi jako úlevu z toho, že konečně někdo začal hovořit o zásadních věcech, i když s ním třeba radikálně nesouhlasili. Bylo osvěžující, že někdo začal zase mluvit o kapitálu.

A dalších velkých tématech.

Jistě, politicky významná levice tím byla nadšená, protože dlouhou dobu – z pochopitelných důvodů – o svých velkých tématech mluvit nemohla. Bylo důležité slyšet Buchanana říkat, že co je dobré pro lid, není dobré pro kapitál a naopak.

Přivítal jste úspěch Donalda Trumpa?

Přivítal jsem ho jako reakci na zabetonovaný mocenský konsenzus ve Spojených státech. Trump je něco jako Nemesis. Dlouho tady totiž vládla liberálně demokratická Hybris, představa, že ať uděláme cokoli, nic se nám nestane.

Je Andrej Babiš také Nemesis?

Babiš je malá Nemesis. I v České republice se vytvořil politický konsenzus napříč zavedenými stranami a najednou se ukazuje, že konsenzus zaniká, že přichází jiná síla, se kterou se nepočítalo. K Babišovi musí být člověk v mnoha ohledech kritický. Je to oligarcha, má své pochopitelné zájmy, které jsou spjaté s jeho impériem, ale zároveň je třeba i Babiše chápat takřka dialekticky, totiž tak, že rozbíjí určitý zavedený konsenzus, který měl sklon k Hybris.

Nelze hon na Babiše, kterého jsme před nedávnem byli svědky, chápat tak, že uzavřená vládnoucí skupina – totiž všechny zavedené politické strany – se shlukla ve smečku a pokouší se

ze všech sil odstranit svou Nemesis?

Dá se to tak chápat. V souvislosti s Babišem můžeme mluvit i o tom, že Babiš je produktem polistopadové politiky. Je to stejné, jako kdybychom hleděli na prohnitou jabloň s červivým jablkem a rozhodli se problém vyřešit odstraněním právě jen toho jednoho červivého jablka. Problémem je však celý strom. I kdyby Babiš odešel a ANO se rozplynulo, přijde nový Babiš, protože naše jabloň je prohnilá. A reakce všech zavedených stran je hysterická i proto, že si všechny začínají uvědomovat, že typ politiky, kterou dělá Babiš, vyrůstá z jabloně, kterou samy léta vyhlodávaly. Vždy z ní vzejde nějaký Babiš. Podmínky pro něj připravil už veřejný diskurz, který tu v 90. letech převládl. Hovořilo se tehdy o absolutní nedotknutelnosti majetku, o tom, že stát nemá regulovat produkci velkého vlastnictví. Už na začátku 90. let – a lze to ukázat na novinách té doby – převládl názor, že záklopky, regulace proti koncentraci vlastnictví jsou přežitkem minulosti. Tady hledejme počátky oligarchického populismu. Do veřejného diskurzu tehdy proniklo příliš málo názorů, které před koncentrací vlastnictví varovali, jako třeba Karel Kosík, jenž už tehdy hovořil o superkapitálu – o tom, že ve světě došlo k jeho extrémní koncentraci a superkapitál se stal globálním správcem. Jinými slovy, co kdo zasel, to teď sklízí. A všimněte si ještě jedné pozoruhodné věci v souvislosti s vládní krizí z minulých týdnů. V zavedených médiích vznikl konsenzus, že Babiš je nepřítelem liberální demokracie. Vytáhly se opět všechny Babišovy kauzy atd. Jenže jaký byl výsledek? Hnutí ANO preference neklesly, nebo jen nepatrně, zatímco těm, kteří to vytáhli, klesly preference výrazně. I na tom je vidět, že zaběhané mechanismy na odstavení protivníka přestávají zabírat. Proto ta hysterie...

Zavedené strany – a spolu s nimi vlastně i velká část mediální a také kulturní elity – si uvědomují, že jsou bez účinných nástrojů.

Proč to neříct ještě jinak: Mají holé ruce. Momentálně nemají šanci postavit se dnešní vlně nového populismu, včetně oligarchického populismu.

Jenže výsledkem toho všeho je nepředvídatelný chaos...

Ano, vede to k určitému chaosu. Nový populismus v jistém směru vytváří chaos. Všimněte si, jak noví populističtí vůdci například bez problémů dávají dohromady tradičně pravicová a levicová témata. Nový populismus není nesen jen bojem s uprchlíky a bojem proti menšinám, inspiruje se i klasickými levicovými tématy. To je dobře vidět na Putinovi. Putinovská strategie vytváří dost nepravděpodobný blok. Získává si stoupence na pravici i na levici, mezi konzervativci, mezi radikální levicí, , mezi postmodernisty, mezi konzervativními křesťany. To je základní rys vznikajícího populismu a politiky, kterou označuji jako metapopulismus. Je jí získávání sympatizantů, kteří jsou ve vzájemných rozporech, kteří jsou fragmentovaní, kteří jsou radikálně pluralitní, heterogenní. Příznivci si tyto metapopulisté najdou u ultrakonzervativců i u některých radikálních levicových skupin. Tétož si můžeme všimnout u stoupenců brexitu. Metapopulismus prostě mění politické hranice ve společnosti. Je uměním, jak vládnout ve fragmentované společnosti. Klasické politické strany sázejí na určitou koncepci, narativ, třeba na trh nebo na solidaritu a mají relativně pevné voličské jádro, jenže to přestává fungovat. Stále více totiž dochází k radikální pluralizaci společnosti. To souvisí s novými technologiemi, s rozpuštěním všech velkých narativů. Jak ostatně říká Putinův ideologický poradce Surkov: Zažíváme reálný konec velkých vyprávění – Až dnes! Využijme toho. A uvědomme si, že teď se ještě nedá hovořit o konci liberální demokracie jako takové – ani Putin, ani Trump neruší základní instituce liberální

demokracie. Neruší a nezruší volby. I další liberálně demokratické instituce budou existovat, avšak zároveň je tu metapopulistický vůdce, který dané liberálně demokratické instituce využívá k tomu, aby v nich rozptýlil své stoupence, což můžeme vidět jak v Rusku, tak v Polsku nebo v Maďarsku, a částečně už i ve Spojených státech. .

Není to spíše jen hra na demokracii?

Někteří političtí vědci pro ni používají pojem imitovaná demokracie – co se týká fazóny, tak tam všechno je, ale co obsah?

Jak se však legitimně bránit někomu, kdo dokáže získat masovou podporu voličů, aby imitovanou demokracii nezaváděl?

Existují dvě obranné strategie. První je charakteristická snahou udržet status quo, snahou využívat prostředků, které se využívaly v 90. letech, a vlastně ještě docela nedávno. Tato strategie se opírá o velké narativy, jako je trh, svoboda, solidarita, klasická média, nezávislé odborníky...

A to nebude fungovat.

Ne, to nebude fungovat. Na vládní krizi jsme se o tom mohli poučit docela názorně. Zavedené strany si ještě evidentně myslely, že to účinkovat bude, ale teď i ony prozřely a už jen čekají na porážku. Ale pak je tu druhá strategie, kterou bych nazval strategií aktivní, a jejím jádrem je vytvoření jiného typu populismu.

Hrát tu hru?

Ano, hrajme jejich hru, protože dnešní tendence ukazují směrem k šíření populismu. Můžeme si donekonečna říkat, že populismus má v sobě prvky rasismu, že je ošklivý, že Trump je šašek atd., a třeba budeme mít i pravdu, ale prostě není náhoda, že se populismus tak šíří. Má hluboké příčiny.

Jak byste popsal typ populismu, o který se chcete opřít?

Od oligarchického populismu či metapopulismu, protože například Putin není oligarcha (oligarchie pomáhá, ale není nutnou podmínkou), se liší tím, že se snaží o zformování určité jednoty. Metapopulismus oproti tomu nechává společnost fragmentovanou; díky této fragmentaci ostatně vládne – vybere si určité prvky a vytvoří patchwork jako svoji doktrínu. Alternativní populismus by se měl pokusit vytvořit určitý politický subjekt.

A kdo by jím měl být?

Může se jím stát prekariát.

Na něj ale přesně míří také Trump.

Sociolog Guy Standing, který vnesl do veřejného diskurzu pojem prekariátu, říká, že existují dva druhy prekariátu: nostalgický prekariát a progresivní prekariát. Jejich společenská pozice je podobná, ovšem s tím rozdílem, že nostalgický prekariát chce návrat starého sociálního státu. Touží po návratu starých pořádků, což má různé podoby. Ve Spojených státech se tato touha může projevit například voláním po obnově New Deal, u nás nostalgii po minulém režimu – myšlenková struktura je v obou případech podobná. A pak je tu progresivní prekariát hledající nové politické formy. Příkladem je španělské hnutí Podemos, které se tento progresivní prekariát snaží sjednotit a vytvořit jeho politickou reprezentaci. To je jediná účinná odpověď na metapopulismus. Snažme se sjednotit prekariát a dát mu hlas, což není jednoduché, protože prekariát je z definice rozptýlený. Tvoří ho lidé, kteří nejsou v dlouhodobém kontaktu, a nevzniká mezi nimi pouto solidarity. Pracují na částečné úvazky, nemají jistotu práce. Stačí, aby jim vypadly příjmy na měsíc, a dostanou se do existenčních problémů, mají hypotéky atd.

Není vaše odpověď na metapopulismus odsouzena k zániku? Je tato odpověď schopna vygenerovat pro prekariát přijatelné odpovědi na migraci, na menšiny, v Česku typicky na Romy?

Ve Francii se to Mélenchovi částečně podařilo. Jeho hlavním tématem nebyla migrace, ale nezaměstnanost.

To je totiž jediná možnost – nemluvit o tom.

A místo toho mluvit o jiných věcech.

Jak má ale alternativní populismus reagovat na explicitní otázku například o vyloučených lokalitách? Mlčením ji přejít nelze a poctivá odpověď bude dost nepřijatelná pro velkou část českého prekariátu, zatímco metapopulismus dá mnohem přijatelnější odpovědi.

To je věc zavedeného diskurzu. Jde o to, jak v Česku vnímáme romské komunity, ghetta. Ve Francii je situace jiná. Mélenchon a jeho sympatizanti totiž nemuseli nijak zásadně měnit zavedený diskurz, řekněme, že ho jenom poněkud posunuli. Kdežto u nás, a v tom s vámi souhlasím, je pozice pro alternativní populismus obtížná, protože tady převládá jiný typ veřejného diskurzu.

Jestli spíše nepřicházíte s variantou salónního pětiprocentního hnutí...

Možná, že ano. Situace je u nás sice momentálně zablokovaná, ale politická konfigurace se může změnit, na to nezapomínejme. Kdyby u nás vznikl alternativní populismus, je dost dobře možné, že ho podpoří část liberálně orientované společnosti nebo i jiných skupin, protože v něm spatří účinnou odpověď na Babiše.

Jak pochopit, že lidé, kteří jsou reprezentanty metapopulismu, jsou často miliardáři? Jak mohou právě tyto ultrabohatí lidé získat podporu prekariátu s mottem, že všichni kradou a jsou zkorumpovaní lupiči?

Znáte pojem subverzivní legitimizace? Lidé, kteří patří k oligarchii se mohou legitimizovat a získat příznivce tím, že kritizují oligarchii, i když jsou sami její součástí.

Tomu, jak se to děje, rozumím, ale nedokážu z psychologického hlediska pochopit, kde se bere schopnost člověka oddělit jednoho oligarchu, a tomu fandit, od zbylých oligarchů, které bude považovat za nepřátele. Jako by tam byla nějaká touha po nejvyšší autoritě, po královi, který tak nějak dohlédne na krutou a utlačovatelskou šlechtu.

Subverzivní legitimizace je účinná proto, že neexistuje jiný hlas, který by byl přesvědčivě kritický vůči elitě. Nemyslím si, že by voliči Babiše nebo Trumpa toužili po autoritě. S těmito analýzami nesouhlasím. To není volání po autoritě, čeho jsme dnes svědky. Je to výraz toho, že Trump a jiní vyjadřují určitou subverzi vůči statu quo, že pojmenují něco, co ostatní dosud pojmenovat nedokázali. Slavoj Žižek má pojem reálno – myslí tím mimo jiné to, co není slyšet ani vidět ve veřejném diskurzu, ale přesto to existuje. A populistická strategie je účinná právě tím, že ono nepojmenované pojmenuje, že v tom, co říká, jsou jisté stopy reálna. Pojmenování působí jako úleva, jako něco elektrizujícího, jako něco, co získává sympatizanty. Nemyslím si, že by se většina podporovatelů Trumpa ztotožňovala s Trumpem jako s osobou. Osobnostně to není jejich člověk. A totéž lze říci o Babišovi.

Jejich sympatizanti se do nich neprojektují?

Řekl bych, že většinou ne. Protože metapopulistický vůdce své voliče vždy zklame. To je jeho charakteristický rys. Vezměme si za příklad Putina. Jedním z klíčových prvků Putinovy doktríny byl euroasianismus vracející se k pravoslavným tradicím Ruska nebo k ideálu sebeobětování a spartánství. Rusko podle ní může pomoci Evropě obnovou morálních hodnot, svou duchovností atd. No, a Putin asi přede dvěma lety řekl, že se tato Duginova myšlenka vyčerpala, že není politicky nosná, což souviselo s chováním západní Evropy vůči Rusku. Dugin řekl, že ho Putin zklamal, a že s ním už nechce nic mít. Putin, ale i Trump a další vytvářejí jakousi směs, asambláž protichůdných prvků, vždy mohou upřednostnit jeden prvek před druhým. Putin se například může začít orientovat na Čínu, ne na Evropu, jak se to koneckonců dnes děje. Jinými slovy, zdůrazní nové prvky ve své asambláži, jiné potlačí, byť třeba jen dočasně. Některé své voliče v tomto směru rozzlobí, ale i tak ho většina rozzlobených nadále bude podporovat, protože ví, že dané téma může někdy znovu vytáhnout. Jinými slovy, s metapopulistickým vůdcem se jeho voliči bezprostředně neidentifikují tak, jako se například s Hitlerem nebo Mussolinim identifikovali jejich příznivci. Souvisí to s tím, co říká Adorno o tzv. pozdním kapitalismu a co lze vztáhnout na neoliberalismus. V neoliberálním kapitalismu už neplatí Freudova analýza skupinové psychologie, podle níž vzniká libidinózní vazba nebo řekněme bytostná identifikace s vůdcem, jak tomu bylo v masových hnutích ve 30. letech. V neoliberálním kapitalismu to probíhá jinak. Skupinová psychologie je vytvářena pomocí technologií a je v ní určité odcizení. Nenalezli bychom tu žádné masové nadšení a vášeň, jako tomu bylo dříve. Jsou tu jen krátkodobé vlny nadšení malých skupin, které se pak různě přeskupují. Celkově se setkáváme s mechanismy odcizeného sdružování vyvolané technologiemi, jako je facebook, které vytvářejí sjednocení jiné povahy, než tomu bylo dříve. Jedná se o distancované přitakání vůdci, které je však také účinné. Trumpovi nejde o to, aby o něm většina společnosti noc co noc snila. Ví, že je to nemožné, byť by to asi chtěl, ale uvědomuje si, že toho nelze dosáhnout. Maximum možného je identifikace s vůdcem, který určité názorové skupině dá naději, že bude prosazovat právě její vidění světa, ale v tom ji vždy zklame.

Prezentujete metapopulistické vůdce skoro jako měňavky – neustále zobrazují trochu jiné záplaty...

Nazval bych je proteovskými Leviathany. A ještě bych řekl, že legitimita a politická moc, kterou si tito metapopulističtí političtí vůdci získávají, je založena na příslibu sjednocení, příslibu vnesení řádu do chaosu, který ale zůstává nenaplněn.

Metapopulismus je založen jen na iluzi zavedení pořádku?

V knize *Marxovy přízraky* Derrida píše o ideji spravedlnosti, která stále přichází, ale nikdy nebude plně přítomná. V současném metapopulismu se dá vypořádat podobné schéma.

Metapopulističtí vůdci hovoří o zavedení pořádku, slibují, že zabrání migraci tím, že například postaví ochrannou zeď, ale je to podobné jako u Derridy. Splnění příslibu, zavedení pořádku, se odsunuje pořád dál a dál.

Já se bojím, že jakmile těmto metapopulistickým iluzionistům, kteří stále ještě zůstávají na půdorysu liberální demokracie, dojde dech, že přijdou jiní lidé – lidé, kteří nebudou jen vyvolávat iluzi, ale kteří opravdu začnou jednat. A myslím, že to nebude hezké.

Politický vůdce, který možná přijde po těchto iluzionistech, chcete-li jim tak říkat, bude mít nesnadný úkol, totiž názorově a hodnotově sjednotit technologicky fragmentovanou společnost. Zatím nikdo nevymyslel, jak to udělat. Já ale nechci tvrdit, že Trump, Putin nebo Orbán nic neprosadí. To není tak, že by jen mluvili a kouzlili, oni se zároveň snaží jednat, jsou nicméně limitováni fragmentovanou společností. Kdyby příliš prosazovali jeden politický směr, kdyby například Trump začal stavět zdi po Spojených státech, tak by přišel o většinovou podporu. Vzpomeňme třeba Tea Party – ta přišla za posledních šest let o polovinu sympatizantů (v roce 2011 měla podporu 11% Američanů, v roce 2016 to bylo 6%). Kdyby například Trump začal spoléhat výlučně na rétoriku Tea Party, zkrachuje. Nemůže se spolehnout jen na jeden prvek.

Fragmentace společnosti je tak nakonec stabilizujícím prvkem v systému, v podstatě záchytným bodem.

No, já fragmentaci společnosti a metapopulismus chápu jako pozdní stádium liberální demokracie. Je to v podstatě dovršení tendencí, které jsou v liberální demokracii od počátku. Když například neoliberalní pravice mluvila o tom, že všemu má vládnout trh, tak už tomu, co říkala, sama moc nevěřila. A ostatní také věděli, že to nemyslí tak vážně, když viděli třeba bankovní socialismus Václava Klause z poloviny devadesátých let. A metapopulismus navazuje právě na tuto tendenci v liberální demokracii, která umožňuje vytvářet asambláže – doktríny, diskurzy, které jsou vnitřně nekonzistentní, rozporuplné, decentrované, které nemají žádnou hlavní myšlenku. Fragmentovaná společnost je podmínkou vzniku metapopulismu a zároveň je to překážka rozvinutí unifikujících diktatur, které známe z minulého století. Základní civilizační a ekologické problémy však metapopulismus vyřešit nedokáže.

Rozšířená verze rozhovoru, který vyšel v Orientaci, příloze Lidových novin, a v České pozici.

http://ceskapozice.lidovky.cz/hauser-trump-je-neco-jako-nemesis-liberalnich-demokratu-pjw-/tema.aspx?c=A171020_102013_pozice-tema_houd

